

Peter Ulrich Lehner

Zwentendorf viděn od kraje (SPÖ interně), str. 93-103

První kroky k „Zwentendorfu“ se uskutečnily bezprostředně po znovuzískání státní suverenity na základě Státní smlouvy (s okupačními mocnostmi 1945-1955, Velká Británie, Francie, USA, SSSR) z roku 1955 v letech koaliční vlády ÖVP-SPÖ.

V roce 1956 založila spolková vláda a 52 veřejných a soukromých společností „Rakouskou studijní společnost pro atomovou energii“, která se měla zabývat problematikou jaderných elektráren v Rakousku.

V květnu 1958 udělila celostátní zastřešující elektrárenská společnost VERBUND nacházející se ve vlastnictví republiky odborníkům zakázku na lokalizaci míst pro atomovou elektrárnu v Rakousku.

25. září 1960 byl v Seibersdorfu spuštěn první rakouský výzkumný reaktor, v roce 1962 byl zprovozněn zkušební reaktor „Atomového ústavu rakouských vysokých škol“ ve Vídni a v roce 1963 další studijní reaktor v Grazu.

Potom přišly volby do Národní rady 6. března 1966, ve kterých ÖVP získala 85 mandátů s pouhými 48,35 procenty hlasů, a tím poprvé v historii Druhé republiky získala nadpoloviční většinu mandátů. Sestavila vládu jedné strany a plynule pokračovala v cestě k jaderné energetice.

V roce 1967 se rakouský energetický průmysl rozhodl postavit v Rakousku jadernou elektrárnu.

Peter Ulrich Lehner

Zwentendorf pogled s margina (SPÖ interno), str. 93-103

Prvi koraci prema "Zwentendorfu" dogodili su se neposredno nakon ponovnog stjecanja državnog suvereniteta na temelju Državnog ugovora iz 1955. godine. Koalijska vlada ÖVP-SPÖ je Državni ugovor potpisala s okupacijskim vlastima Velike Britanije, Francuske, SAD i SSSR (1945.-1955.).

Godine 1956. savezna vlada i 52 javna i privatna poduzeća osnovali su "Austrijsko studijsko društvo za atomsku energiju" koje se bavilo pitanjem nuklearnih elektrana u Austriji.

U svibnju 1958. nacionalna krovna elektroenergetska kompanija VERBUND, koja je u republičkom vlasništvu, sklapa ugovor o traženju lokacija za buduću nuklearnu elektranu u Austriji.

25. rujna 1960. u Seibersdorfu je pokrenut prvi austrijski istraživački reaktor. 1962. u Beču je pušten u rad probni reaktor "Atomskog instituta austrijskih sveučilišta", a 1963. još jedan pokusni reaktor u Grazu.

6. ožujka 1966. održali su se izbori za Narodno vijeće, na kojima je ÖVP osvojila 85 mandata sa 48,35 posto glasova, čime je prvi put u povijesti Druge republike osvojila super većinu mandata. ÖVP je formirala jednostranačku vladu i glatko nastavila put prema nuklearnoj energiji.

Godine 1967. austrijska energetska industrija odlučila je izgraditi nuklearnu elektranu u Austriji.

Prvního března 1968 společnost VERBUND a elektrárenské společnosti spolkových zemí založily „Společnost plánování jaderné elektrárny s.r.o. (KKWP)“ a v listopadu určily Zwentendorf jako místo pro jadernou elektrárnu.

Výstavba jaderné elektrárny byla stanovena v energetickém konceptu spolkové vlády z května 1969. Hlavní výbor Národní rady 28. listopadu jednomyslně souhlasil s účastí společnosti VERBUND ve „Společnosti pro výstavbu jaderných elektráren“.

Dne 1. března 1970 se konaly volby do Národní rady, v nichž SPÖ se ziskem 48,42 procenta hlasů a 81 mandátů poprvé jasně předběhla ÖVP i z hlediska mandátů a se svou relativní většinou vytvořila menšinovou vládu (poprvé v Rakousku).

Ve volbách do Národní rady 10. října 1971, které nyní proběhly na základě vyrovnanějšího počítání hlasů získala SPÖ poprvé za Druhé republiky absolutní většinu hlasů s 50,4 procenty a vládla sama s 93 mandátů (do roku 1983).

Zachovala nastolenou cestu předchozích koaličních vlád k využívání jaderné energie, hlásila se tedy k tehdejšímu společnému usnesení. Vklouzla do role politické „porodní asistentky“, aby mohl být zrající „plod“ skutečně přiveden na svět.

V letech 1972 až 1977 byla jaderná elektrárna, o které rozhodla předchozí vláda, postavena ve Zwentendorfu společností „Gemeinschaftskraftwerk Tullnerfeld GmbH“, založenou v roce 1970.

1. ožujka 1968. tvrtka VERBUND i elektroprivrede saveznih država osnovala su tvrtku "Nuclear Power Plant Planning Company s.r.o." (KKWP)' a u studenom su Zwentendorf odredili kao mjesto za izgradnju nuklearne elektrane.

Izgradnja je bila propisana energetskim konceptom savezne vlade iz svibnja 1969. Glavni odbor Narodnog vijeća jednoglasno je 28. studenog pristao na sudjelovanje VERBUND-a u „Društvu za gradnju nuklearnih elektrana“.

Dana 1. ožujka 1970. održani su izbori za Nacionalno vijeće na kojima je SPÖ s 48,42% glasova i 81 zastupničkim mjestom prvi put jasno pretekao ÖVP i formirao vlada sa svojom relativnom većinom.

Na izborima za Narodno vijeće 10. listopada 1971., na kojima su se kvalitetnije prebrojavali glasovi nego do sada, SPÖ je prvi put tijekom Druge republike osvojio apsolutnu većinu glasova s 50,4 posto i vladao sam s 93 mandata (sve do 1983.).

Nova vlada je zadržala ucertani put prethodnih koalicijskih vlada vezano na korištenje nuklearne energije i podržala tadašnje zajedničke rezolucije. Uvukla se u ulogu političke "babice" kako bi sazrijevujući "plod" stvarno došao na svijet.

Nuklearnu elektranu o kojoj je odlučivala prethodna vlada, je u Zwentendorfu između 1972. i 1977. izgradila tvrtka "Gemeinschaftskraftwerk Tullnerfeld GmbH", osnovana 1970. godine.

Zájem o provoz dostal významný impulz „ropným cenovým šokem“ z 13. listopadu 1973. Ve stejné době se hnutí občanské společnosti kritické k jaderné energii rozvinulo do takové míry, že se jasně dostalo do popředí na několika významných akcích pořádaných provozovateli Zwentendorfu a občas dokonce dominovalo.

26. října 1977 vystoupilo s velkou manifestací na náměstí Ballhausplatz a vyjádřilo svůj protest proti zprovoznění dokončené jaderné elektrárny. ÖVP se odklonila od svých někdejších rozhodnutí a naskočila do protiatomového vlaku. Doufala, že se tímto odložením politického dítěte zapomene na její autorství a bude se moci pomstít SPÖ za ztrátu moci.

Protest a rostoucí politická napětí přiměly jednobarevnou vládu SPÖ k uspořádání referenda. 5. listopadu 1978 se 50,4 procenta účastníků vyslovilo proti zprovoznění jaderné elektrárny Zwentendorf.

Zákon o zákazu atomu z 5. prosince 1978, který byl poté schválen parlamentem, vylučoval od té doby využívání jaderné energie v Rakousku. A to vše v „předvečer“ druhého „cenového ropného šoku“ v roce 1979.

Ve volbách do Národní rady 6. května 1979 SPÖ dosáhla s 51,0 procenty hlasů a 95 mandátů volebního úspěchu, který dosud (ani jinou stranou) a ani od té doby nebyl dosažen.

Politické odložení dítěte straně ÖVP nic nepřineslo, naproti tomu ale tento prvek přímé demokracie straně SPÖ pomohl.

Od 13. studenoga 1973. je zanimanje za nuklearku značajno poraslo zbog "šoka cijena nafte". U isto vrijeme, pokret civilnog društva, kritičan prema nuklearnoj energiji, razvio se do te mjere da je jasno došao do izražaja pa čak na trenutke i dominirao na nekoliko velikih događanja koje je organizirao operater Zwentendorfa.

Dana 26. listopada 1977. pokret je održao prosvjed na Ballhausplatzu i time izrazio protest protiv puštanja u rad dovršene nuklearne elektrane. ÖVP odstupa od svojih prijašnjih odluka i uskače u antinuklearni vagon. Tim se postupkom, kao prvo pokušava iskupiti za autorstvo na nuklearki, svom političkom čedu, a kao drugo osvetiti se SPÖ-u za gubitak vlasti.

Prosvjed i rastuće političke napetosti potaknuli su jednobojnu SPÖ-ovu vladu da održi referendum. 5. studenoga 1978. se protiv puštanja u rad nuklearne elektrane Zwentendorf izjasnilo 50,4% sudionika.

Zakon o zabrani atomske energije koji je parlament usvojio 5. prosinca 1978. zabranjuje korištenje nuklearne energije u Austriji. Sve se to odigralo uoči drugog "udara na cijene nafte" 1979. godine.

Na izborima za Narodno vijeće 6. svibnja 1979. SPÖ je postigao izborni uspjeh s 51,0 % glasova i 95 mandata, što ni prije ni poslije nije uspjelo niti jednoj stranci.

Političko odgađanje "čeda" ÖVP-u nije donijelo ništa, ali je ovaj element izravne demokracije, s druge strane, pomogao stranci SPÖ-u.

„Matka“ stavby elektrárny stanovené v roce 1969, která se dopustila činu „odložení dítěte“, aby se pomstila „porodní asistentce“, to značně „zvorala“. Tolik ke stavu dat rekonstruovaných ze zdrojů.

Proces uvědomění

Zapojen do hnutí Velikonočního pochodu (mírové hnutí, které se v Rakousku poprvé zviditelnilo v roce 1963) v době prvních zwentendorfských milníků, jsem podpořil podstatný argument, který byl v tomto hnutí rozšířen, že je potřeba zabránit vojenskému využití atomové energie, zatímco proti jeho mírovému využití nelze nic namítnout.

Kolega Walter Stern si v jednom telefonátu 22. ledna 2007 ještě velmi přesně vzpomněl na to, že toto stanovisko mimo jiné tehdy zastával Robert Jungk, známý futurolog a budoucí kandidát Strany zelených ve spolkových prezidentských volbách.

Poprvé jsem si tento problém uvědomil v létě 1966 prostřednictvím svého přítele z dětství, Hanse Martina Steinera, (nyní emeritního univerzitního profesora zoologie), se kterým jsem tehdy podnikl výzkumnou cestu do Turecka.

Na odpočívadle jsme se dali do řeči s jedním turistou z Rakouska o tehdejších nevyzpytatelném počasí. Domníval se, že to bylo kvůli neustálým pokusům s atomovými bombami. To bylo tehdy běžné rčení. Pokusy s atomovými bombami posloužily pro téměř všechna každodenní neštěstí nebo nevysvětlitelné jevy. Takže komentář tohoto turistu jsem nebral příliš vážně.

„Majka“ konstrukcije elektrane iz 1969. godine, koja se odrekla „čeda“ kako bi se osvetila „babici“, sve je jako „zbrljala“. Toliko o stanju podataka i izvora.

Proces osvještavanja

„U vrijeme prvih prekretnica u Zwentendorfu uključio sam se u mirovni pokret pod nazivom Uskršnji mimohod koji je prvi put održan u Austriji 1963. Pokret je imao stav da bi vojna uporaba nuklearne energije trebala biti spriječena, no mirovnu uporabu smatrao je prihvatljivom.“

U jednom telefonskom razgovoru 22. siječnja 2007. kolega Walter Stern se prisjetio da je isti stav zastupao Robert Jungk, poznati futurolog i budući kandidat Zelene stranke na saveznim predsjedničkim izborima.

Prvi put sam postao svjestan ovog nuklearnog problema u ljeto 1966. godine preko mog prijatelja iz djetinjstva, Hansa Martina Steinera (sada sveučilišnog profesora zoologije), s kojim sam tada krenuo na istraživačko putovanje u Tursku.

Na odmorištu smo se upustili u razgovor s turistom iz Austrije o tadašnjem nepredvidivom vremenu. Vjerovao je da je to zbog stalnih testiranja atomskih bombi. To je tada bila uobičajena izreka. Pokusi s atomskim bombama poslužili su za gotovo sve svakodnevne nedaće ili neobjašnjive pojave. Tako da nisam previše ozbiljno shvaćao komentar ovog turista.

Během další jízdy mi Martin přiblížil aspekt přírodních cyklů a jejich ohrožení astronomickými poločasmi rozpadu radioaktivního materiálu. Tato informace mě poprvé přiměla k zamyšlení.

Na začátku 70. let minulého století se téma Zwentendorfu stále více dostávalo v politice na denní pořádek. Protože v mé mysli ještě dále působil argument mírového využití jaderné energie, nevěnoval jsem pozornost stále hlasitějším obavám ze zprovoznění jaderné elektrárny, ačkoli se mi ve vzpomínce opět vracela varovná slova mého kamaráda z dětství.

Setkání s Erichem Kitzmüllerem (tehdejším nezávislým spolupracovníkem na výzkumných projektech Evropského parlamentu) a Heinzem Kubym (vedoucím „Oddělení studií“ rovněž tohoto parlamentu) a také s Petrou Kelly (pozdější hvězda německých zelených), pobývající na návštěvě v Rakousku (se kterou jsem se poznal již v Bruselu) a jejím tehdejší doprovodem, irským odborářem Johnem Carrollem, ve mně začala upevňovat hlubší pochopení také politického nebezpečí této zářící přírodní látky.

Senzibilizovala mě i ta okolnost, že stranický kolega Paul Blau, kterého jsem si vážil, vystoupil jako jeden z mála levicových odpůrců Zwentendorfu.

26. října 1977 jsem se s ním a s několika stranickými kolegyněmi a kolegy z mé domovské politické SPÖ ocitl mezi demonstranty.

Objevili jsme se uprostřed převelikého zástupu odpůrců Zwentendorfu z jiných politických a ideologických směrů a organizací.

Kada smo nastavili vožnju, Martin mi je govorio o prirodnim ciklusima i njihovoj ugroženosti zbog astronomsko dugog vremena poluraspada radioaktivnog materijala. Ova me informacija po prvi puta potaknula na razmišljanje.

Početakom 70-ih godina prošlog stoljeća Zwentendorf je sve češće bio na dnevnom redu. Iako su mi se u sjećanje vraćale upozoravajuće riječi mog prijatelja iz djetinjstva, nisam se obazirao na sve glasnije strahove oko rada nuklearne elektrane, jer mi je argument za miroljubivu upotrebu nuklearne energije ostao u glavi kao logičan.

Dublje razumijevanje političke opasnosti ove sjajne prirodne tvari počelo je u meni jačati nakon nekoliko susreta. Prvo s Erichom Kitzmüllerom koji je tada bio nezavisni suradnik na istraživačkim projektima Evropskog parlamenta. Zatim s Heinzom Kubijem, voditeljem "Odjela za studije" također ovog Parlamenta. Nadalje, s Petrom Kelly, kasnijom zvijezdom njemačkih Zelenih, s kojom sam se upoznao već u Bruxellesu, te sa irskim sindikalistom Johnom Carrollom tadašnjim suputnikom Petre Kelly.

Senzibiliziralo me i to što se kao jedan od rijetkih lijevih protivnika Zwentendorfa pojavio stranački kolega Paul Blau kojeg sam cijenio.

Dana 26. listopada 1977. sam se s nekoliko stranačkih kolega iz moje matične političke stranke SPÖ, na demonstracijama.

Našli smo se usred silne gomile protivnika Zwentendorfa iz drugih političkih i ideoloških struja i organizacija.

Atmosfera ohledně Zwentendorfu v dělnickém hnutí všeobecně, stejně jako v SPÖ a uvnitř frakce socialistických odborářů zvláště, nebyla příliš nakloněna diskuzi a vůbec ne přátelská vůči jaderně kritické menšině ve vlastních řadách.

Také tomu jsem porozuměl, protože mi bylo jasné, že fetišizace rozvoje výrobní síly spolu s příslibem jistoty pracovních míst a nárůstem blahobytu měla silný motivační vliv na lidi, kteří se museli žít prodejem své pracovní síly a z toho chtěli také oprávněně dobře žít.

To bylo tehdy pro starší a střední věkové skupiny poprvé v jejich životě možné poté, co obnova po válce a potřeba dohonit dlouho zanedbaný konzum umožnily dosáhnout úroveň zaměstnanosti hraničící s úplnou zaměstnaností.

Z toho vyplývající růsty mezd umožnily širším vrstvám obyvatelstva vytvářet úspory kapitálu.

Proto také rádi věřili tvrzením o mírové, levné, bezpečné a čisté formě energie, a to ještě více, když jim je omílali politici vlastní strany.

Kritické hlasy, které varovaly před nebezpečím této formy energie, byly „rušivými faktory“. Agrese vyvstaly o to víc, když „narušitelé“ pocházeli z vlastních řad a argumentovali socialistickou kritikou kapitalismu.

Zabývali se nejen nebezpečími, která byla dosud známa pouze v případě jaderné války, ale také varovali před iluzí

Atmosfera u vezi sa Zwentendorfom u radničkom pokretu općenito, kao i u SPÖ-u posebno unutar socijalističke sindikalističke frakcije, nije bila baš pogodna za raspravu i nimalo prijateljska prema nuklearno kritičkoj manjini unutar vlastitih redova.

Fetišizacija razvoja proizvodne snage, obećanje sigurnosti posla i povećanog prosperiteta imali su snažan motivirajući učinak na ljude koji su morali živjeti, i legitimno, svojim radom željeli dobro zaraditi.

Dobra zarada je prvi put bila omogućena starijim i srednjovječnim skupinama, a obnova nakon rata i potreba da se uhvati korak s dugo zanemarenim konzumerizmom omogućila postizanje gotovo pune razine zaposlenosti.

Posljedično povećanje plaća omogućilo je širim slojevima stanovništva stvaranje kapitalne štednje.

Zato su i oni voljeli vjerovati tvrdnjama o mirnom, jeftinom, sigurnom i čistom obliku energije, a tim bolje kada su ih poticali političari iz vlastite stranke.

Kritičari koji su upozoravali na opasnosti ovog oblika energije bili su "remetilački čimbenici". Agresije su se pojačale kada su "remetitelji" došli iz vlastitih redova i nastupili socijalističkom kritikom kapitalizma.

Ne samo da su pričali o opasnostima koje su su spominjale u slučaju nuklearnog rata, nego su upozoravali i na iluziju

„transformovaného kapitalismu“, ke které tehdy (i když z historického měřítka jen dočasně) sváděla v Rakousku ještě praktikovaná keynesiánská hospodářská politika poválečného období.

Nepochopený kapitalismus

Kapitalistická akumulací „mechanika“ zvyšuje produktivitu lidské práce pomocí strojů, respektive nasazení technologie. Toto zvyšování produktivity pokračuje v přibývajícím potlačování „nespolehlivé“ lidské pracovní síly („variabilní kapitál“) pomocí spolehlivějších technologií („konstantní kapitál“).

Výrobní zisky se na základě kapitalistických vlastnických poměrů, které určují politické, ekonomické a provozní vztahy, se po posílení základního kapitálu, přenášejí do větších zisků – a nejsou využívány pro demokratizaci světa práce, pro zkrácení pracovní doby (při plném vyrovnání mzdy), pro větší svobodu a tvůrčí rozvoj výdělečně činných.

Skutečnost, že posilování základního kapitálu, respektive růst „konstantního kapitálu“ má za následek stejně rostoucí potřebu energie, nebyla ve velké části dělnického hnutí vnímána nebo nebyla prohlédnuta nebo pochopena nebo brána v úvahu.

K čemu také, když přece dosud bylo možné naplňovat touhu po růstu blahobytu a profesním postupu pro stále významnější profesní vrstvy a zaměstnanecké skupiny v obecném hospodářském růstu.

"transformiranog kapitalizma", kojom je kejnezijanska ekonomska politika poslijeratnog razdoblja, praktcirana u Austriji, još uvijek bila primamljiva (iako u povijesnim razmjerima, samo privremeno).

Krivo shvaćen kapitalizam

"Mehanika" kapitalističke akumulacije povećava produktivnost ljudskog rada uz pomoć strojeva, odnosno primjene tehnologije. Ovo povećanje produktivnosti nastavlja sve više istiskivati "nepouzdan" ljudski rad ("varijabilni kapital") pouzdanijom tehnologijom ("konstantni kapital").

Na temelju kapitalističkih vlasničkih odnosa, koji određuju političke, ekonomske i operativne odnose, nakon jačanja osnovnog kapitala proizvodni se profiti pretaču u veće profite – a ne koriste se za demokratizaciju svijeta rada, za smanjenje radnih sati ili za veću slobodu i kreativni razvoj zaposlenih.

Veći dio radničkog pokreta nije percipirao ili uzeo u obzir činjenicu da jačanje fiksnog kapitala, odnosno rast "konstantnog kapitala" rezultira povećanjem potrebe za energijom.

Do tada je općim gospodarskim rastom bilo moguće osigurati blagostanje i omogućiti profesionalno napredovanje gotovo svim slojevima zaposlenika.

Ochotně se proto nechali zapřáhnout do káry energetiky, která nyní byla s ohledem na stále dražší energetický zdroj ropu využívána k propagaci štěpného materiálu. Znovu se tak stali očitými svědky a podílníky na svém vlastním znevýhodnění.

Nikdo menší než tehdejší prezident ÖGB Anton Benya to nechtěně přiznal, když si na jednom odborovém shromáždění na podporu záměru Zwentendorfu dne 21. září 1978 s velkou nelibostí stěžoval (na nízkou míru podpory ze strany známých průmyslníků a nečinnost ÖVP), „že odbory tahají za průmysl kaštany z ohně“.

Jen poněkud teoreticky vyškolené menšiny v dělnickém hnutí si uvědomovaly, že kapitalistická akumulací „mechanika“ stojí v cestě k uskutečnění snu o blahobytu pro všechny.

V kapitalistických podmínkách vede nahrazení lidské energie nelidskou k vytěsnění podílu lidské práce na tvorbě hodnot ve prospěch velkých technologických forem energie (představovaných v podnikové ekonomice jako „snížení nákladů práce“).

Zároveň se však také zvyšují náklady kapitálu, takže stále větší části přidané hodnoty, která se zvýšila v důsledku pokroku ve výrobě, nemohou vlastníci kapitálu přímo inkasovat jako zisk, ale musí použít k financování technologií a energie. Další zostření této potíže vyplývá z mikroelektronické „revoluce“, která se po průmyslovém sektoru rozšířila také do sektoru služeb.

Stoga su svojevoljno dopustili da budu uvučeni u kola energetske industrije, koja su se koristila za promicanje fizijskih materijala kao alternativu za sve skuplju naftu. Tako su postali očevici i dionici pogoršanja uvjeta života.

Nitko drugi, nego tadašnji predsjednik ÖGB-a, Anton Benya, isto je to nenamjerno priznao kada se na sindikalnom skupu podrške projektu Zwentendorf 21. rujna 1978. s velikim negodovanjem požalio na nisku razinu potpore poznatih industrijalaca i na neaktivnost ÖVP-a, te da su „sindikati primorani, zbog nuklearne industrije, vaditi iz vatre vruće kestene“.

Samo je mali dio iole informiranih pojedinaca u radničkom pokretu shvatio da kapitalistički akumulacijski „stroj“ stoji na putu ostvarenju sna o sveopćem blagostanju.

U kapitalističkim uvjetima, zamjena ljudskih resursa neljudskim resursima dovodi do toga da ljudski rad ide u korist velikih tehnoloških oblika energije (predstavljenih u korporativnoj ekonomiji kao „smanjenje troškova rada“).

Istodobno, međutim, raste i cijena kapitala, tako da se sve veći udio dodane vrijednosti, koja je porasla kao rezultat napretka u proizvodnji, ne mogu izravno ubirati kao dobit od strane vlasnika, već se moraju koristiti za financiranje potrošene energije i održavanje tehnologije. Dodatno pogoršanje ovog problema dolazi s mikroelektroničkom „revolucijom“ koja se izvan industrijskog sektora proširila i na uslužni sektor.

To vše sice probíhá různě v závislosti na odvětví a zemi a v rozdílném čase, ale z toho vyplývající konkurenční boj mezi jednotlivými frakcemi kapitálu („mrtvé práce“) proti sobě je veden globálně vždy na úkor „živé práce“, závislých zaměstnanců, kteří tvoří veškerou hodnotu (a která je tedy zdrojem kapitálového financování).

Společensko-politicky vyvolaný proces, který směřuje k osamostatňování, a tím se jeví jako „mechanismus“. Skutečnost, že ho ti, kdo z něj profitují, pomocí podřízených patolízalů zlehčují heslem „neexistuje žádná alternativa“ (tina-there is no alternative), a tím ho reinterpretovali jako „naprostou nutnost“, nyní řeší stále více protiglobalizačních hnutí.

Nelze však všechno přičítat kapitalismu, protože i nekapitalistické společnosti měly a mají své vlastní problémy. Ale kapitál jako „příkaz k neplacené práci“ je nedemokratický poměr: vláda přivlastňovací menšiny nad pracující vyvlastněnou společenskou většinou.

Spočívá ve vykořisťování, které se dnes skrývá ve zdánlivě nepodezřelých směnných procesech.

V důsledku toho je růst v ještě poněkud feudálně uspořádaných společnostech, který je sám důsledkem už pouze globálního populačního vývoje, překryt zájmy a strategiemi vládnoucí menšiny (a jí spřízněnými vrstvami) k zajištění a rozšíření jejich nadvlády.

Iako se sve to odvija različito ovisno o proizvodnom sektoru i zemlji, te u različitim vremenskim intervalima, natjecanje između pojedinih frakcija kapitala ("mrtvog rada") odvija se globalno uvijek na račun "živog rada" i prebija preko leđa zaposlenika koji u suštini i čine svu vrijednost i koja je stoga izvor financiranja kapitala.

Društveno-politički induciran proces koji vodi osamostaljenju tako se pojavljuje kao mehanizam borbe protiv protiv sustava. Profiteri takvih mehanizama uz pomoć sebi podređenih ulizica, omalovažavaju ga parolom "ne postoji alternativa" i tako reinterpretovali kao "apsolutnu nuždu" sve više antiglobalističkih pokreta.

No, ne može se sve pripisati kapitalizmu, jer su i nekapitalistička društva imala i imaju svoje probleme. Ali kapital kao "nalog za neplaćanje rada" je nedemokratska vladavina povlaštene manjine nad radnom, izvlaštenom društvenom većinom.

Ona leži u iskorištavanju koje je danas skriveno u naizgled urednim procesima.

Kao rezultat toga, rast u još uvijek donekle feudalnim društvima, koji je i sam posljedica globalnog razvoja stanovništva, zasjenjen je interesima i strategijama vladajuće manjine (i njenih savezničkih klasa) koja želi osigurati i proširti svoju dominaciju.

Motiv zisku se povyšuje nad orientaci pokrýt potřebu a vlastní náklady a stává se prvkem, který řídí poznání a určuje jednání.

Tento zájem byl a je prosazován nejen proti většině lidstva, nýbrž také na úkor přírody.

Mimolidská energie vždy hrála roli při dobývání a válkách (otevřené násilí), stejně jako při směnečných procesech a burzovních kurzech (násilí skryté ve strukturách).

Kriticko-kapitalistický přístup vědeckého socialismu proto také u atomové energie otevírá cestu k souvisejícím společenským problémům jako jsou nebezpečné změny přírodních cyklů nadměrným využíváním přírodních zdrojů, bezpečnost, nezaměstnanost, rostoucí chudoba, ohrožení demokracie a podobně.

Je to fundovaný základ pro debaty o jaderné energetice, který by mohl mnoha „jednoúčelovým hnutím“ nabídnout celospolečenskou perspektivu.

Příkopy způsobené třídní bariérami

Ani dnes nedokážu posoudit jakou váhu mělo toto kapitalisticko-kritického hledisko v protizwentendorfském hnutí, přece jen jsme podle mých tehdejších dojmů ale byli pouze menšinou.

Pokud mě paměť neklame, KPÖ (bez ohledu na její teoretické vhledy do funkčního kontextu kapitalismu) prosazovala tehdy ke Zwentendorfovi „kritické Ano“, vždyť v

Motiv profita izdiže se iznad pokrivanja vlastitih troškova i potreba i postaje element koji kontrolira spoznaju i određuje djelovanje.

Ovakav motiv nije samo protiv većine čovječanstva, već i na štetu prirode.

Neljudska energija uvijek je igrala ulogu u osvajanjima i ratovima (otvoreno nasilje), kao i u procesima razmjene i tečajevima burze (nasilje skriveno u sustavu).

Stoga kritičko-kapitalistički pristup znanstvenog socijalizma otvara i nuklearnoj energiji put do srodnih društvenih problema kao što su opasne promjene prirodnih ciklusa zbog pretjeranog korištenja prirodnih resursa, sigurnost, nezaposlenost, rastuće siromaštvo, prijetnje demokraciji i slično.

To je dobra osnova za rasprave o nuklearnoj energiji koja bi mnogim "pokretima s jednom svrhom" mogla ponuditi perspektivu za cijelo društvo.

Jazovi uzrokovani klasnim barijerama

“Ni danas ne mogu procijeniti koliku je težinu to kapitalističko-kritičko stajalište imalo u antizwentendorfskom pokretu, uostalom, prema mojim tadašnjim dojmovima, bili smo tek manjina.

Ako me sjećanje ne vara, KPÖ je (bez obzira na svoje teorijske uvide u funkcioniranje kapitalizma) u Zwentendorfu tada promicala

Sovětském svazu byly také jaderné elektrárny.

Naproti tomu byli vedle nás rozptýlených členů SPÖ zastoupeni také disidenti a bývalí členové KPÖ, z nichž se dnes hodně nachází u Zelených. A tehdy už přece jen vznikala dodnes existující iniciativa „Odboráři proti jaderné energetice“.

Čím více se blížil den referenda, tím emotivnější byly rozpravy na obou stranách.

Diskuse se mezitím zasekla v mantrickém omílání vyznávané víry na obou stranách.

Významně k tomu přispěl vznik četných protiatomových skupin nepocházejících původně z dělnického hnutí.

Protože většině z nich nebylo společensko-politické pochopení problému vlastní, viděli v každém příznivci Zwentendorfu někoho, koho koupila jaderná lobby a kterému připisovali všeobecně nečestné osobní motivy.

Z řad příznivců Zwentendorfu bez ohledu na politické směřování jim kontrovali „argumentem“ „nepřátelství k prosperitě“ a výčitkou, že chtějí „zpět do doby kamenné“.

Při jedné velmi živé diskusi v Linci, kterou přenášela i televize, projevila velká část zwentendorfských odpůrců vůči příznivcům, kteří ovšem byli v menšině, stejně velkou nesnášenlivost, jako tomu bylo i naopak.

"kritičko Da", uostalom, i u Sovjetskom Savezu su postojale nuklearne elektrane.

Protiv elektrane, osim naših raštrkanih članova SPÖ-a, bili su disidenti i bivši članovi KPÖ-a, od kojih su mnogi sada članovi Zelenih stranki. I onda je, nakon svega, nastala inicijativa "Sindikalisti protiv nuklearne energije" koja i danas postoji.

Kako se bližio dan referenduma, rasprave s obje strane postajale su sve emotivnije.

Diskusija je u međuvremenu, zapela u mantričkom prevrtanju vjere ispričovijedane s obje strane.

Tome je znatno pridonijela pojava brojnih antinuklearnih skupina koje izvorno nisu proizašle iz radničkog pokreta.

Budući da većina tih skupina nije imala društveno-političko razumijevanje problema, u svakom su zagovorniku Zwentendorfa vidjeli dušu prodanu nuklearnom lobiju i uglavnom su im pripisivali nečasne osobne motive.

Nevezano na političku orijentaciju, pristaše Zwentendorfa, često su u raspravama protivnike optuživali za "neprijateljstva prema prosperitetu" i priželjkivanje "povrataka u kameno doba".

Tijekom jedne vrlo žustre rasprave u Linzu, koju je prenosila i televizija, velik dio Zwentendorfovih protivnika bio je toliko tolerantan prema zagovornicima koliko je to bilo i u obrnutom slučaju.

V pořadu „Klub 2“ obhajoval tehdejší ekonomický referent ÖGB Ernst Schmidt aktivní podporu Zwentendorfu známým argumentem „blahobyt pro všechny“.

Jedna matka ze střední třídy s aristokratickým jménem se na něj vrhla, „že ji to vůbec nezajímá“, protože nechce „své dítě“ vystavit nebezpečné budoucnosti.

Úzkoprsá víra v nezpochybnitelný růst se setkala se stejně úzkoprsým rodinným sobectvím.

Uvnitř SPÖ bylo jen několik málo vrcholných představitelů, kteří měli alespoň tu slušnost, aby zajistili autentickou prezentaci argumentů pro i proti Zwentendorfovi.

Jedním z nich byl tehdejší starosta Vídně Leopold Gratz, který obě pozice přiměřeně prezentoval v oficiálních tiskovinách spolkové metropole. Se svými přáteli Walterem Eckhartem a Ewaldem Hanzlem jsme se v naší podnikové odborové práci pokoušeli neúspěšně čelit masívní propagandě. Také odkaz na publikace města Vídně nám byl k ničemu.

Kontrast mezi příznivci a odpůrci Zwentendorfu nenechal to či ono desetiletí trvající osobní přátelství bez újmy, některá dokonce skončila. Kdo si pamatuje jak velkou váhu tehdy měla loajalita ke své „vlastní straně“, respektive vůči vlastnímu společensko-politickému „táboru“, ten dokáže také ocenit, jakou psychickou zátěž znamenalo veřejně vystoupit proti většinovému názoru.

U emisiji "Klub 2" tadašnji referent za gospodarstvo ÖGB-a, Ernst Schmidt, zastupao je aktivnu podršku Zwentendorfu poznatim argumentom "blagostanja za sve".

Jedna majka srednjoškolca aristratskog imena odbrusila mu je "da je to uopće ne zanima" jer ne želi "svoje dijete" izlagati opasnoj budućnosti.

Uskogrudna vjera u neupitni rast naišla je na jednako uskogrudnu obiteljsku sebičnost.

Unutar SPÖ-a bilo je tek nekolicina najviših dužnosnika koji su imali barem pristojnosti osigurati autentičnu prezentaciju argumenata za i protiv Zwentendorfa.

Jedan od njih bio je i tadašnji gradonačelnik Beča Leopold Gratz, koji je oba stajališta u službenim tiskovinama savezne metropole predstavio na adekvatan način. S Walterom Eckhartom i Ewaldom Hanzlom, prijateljima i kolegama u radu korporativnih sindikata, neuspješno smo se pokušali suprotstaviti masivnoj propagandi. A niti poveznica na publikacije grada Beča nije nam bila od koristi.

Sukob između zagovornika i protivnika Zwentendorfa nije poštedito niti prijateljstva koja su trajala desetljećima, neka su čak i prekinuta. Onaj tko se sjeća koliko je bila važna lojalnost "vlastitoj stranci", odnosno vlastitom društveno-političkom "taboru", zna cijeniti i psihički teret javnog istupa protiv većinskog mišljenja.

Nebylo pro mě snadné vysvětlit svým rodičům, socializovaným dělnickým hnutím, aby pochopili, že bych v referendu hlasoval proti Zwentendorfu. Nevedlo to sice k žádnému rodinnému konfliktu (protože oba pocházeli z pedagogické sféry a měli v sobě dostatečný toleranční potenciál), ale přece jen litovali, že nechám ve štýchu rodnou stranu. (SPÖ, kterou rodina tradičně volila, pozn. překl.)

Kamarádka z mládí, která vystudovala zoologii, se mi naopak „přiznala“, že z důvodu své stranické disciplíny vůči SPÖ „zradila“ svůj přírodovědecký obor a (proti svému lepšímu vědomí) hlasovala pro Zwentendorf. „Lojalita“ a „nelojalita“ tak byly vidět i uvnitř stranických struktur.

Nepříjemná situace

Na velké demonstraci proti Zwentendorfu 26. října 1977 jsme se, několik odpůrců jaderné energie z SPÖ a jiní levicovní, znenadání ocitli mezi velkým počtem dalších odpůrců Zwentendorfu.

Mezi nimi se nacházelo i mnozí z pravicových skupin, mezi kterými jsme se cítili velmi nesví. Mnozí z nich nám tak dali vědět, co si o nás „levicovém ksindlu“ myslí.

Skandování a transparenty jako „Staribacher, Ehrbacher-Krebsmacher („strůjce rakoviny“) (tehdejší ministr obchodu a generální ředitel společnosti VERBUND) ukázaly, že osobní znevažování a obviňování z nečestných motivů byly pro mnohé důležitější než vysvětlení a argumentace související s problémy.

Z druhé strany tomu nebylo jinak. Nám odpůrcům jaderné energie z dělnického hnutí bylo našimi vlastními funkcionáři vytýkáno, že děláme společnou věc s kdekým.

Nije mi bilo lako objasniti svojim roditeljima koji su bili u radničkom pokretu, da ću na referendumu glasati protiv Zwentendorfa. lako to nije dovelo do nikakvog obiteljskog sukoba (jer su oboje dolazili iz pedagoške sfere i imali su dovoljno tolerancije), ipak im je bilo žao što ću svoj „dom“ ostaviti na cjedilu, tj. SPÖ, za koju je moja obitelj tradicionalno glasala.

S druge strane, prijateljica iz mladosti, koja je studirala zoologiju, "priznala" mi je da je "izdala" svoj prirodoslovni smjer zbog stranačke discipline prema SPÖ-u i (protiv svoje savjesti) glasala za Zwentendorf. "Lojalnost" i "nelojalnost" su bile vidljive i unutar stranačkih struktura.

Neugodna situacija

Na velikim demonstracijama protiv Zwentendorfa 26. listopada 1977. mi, nekolicina nuklearnih protivnika iz SPÖ-a i drugih ljevičara, iznenada smo se našli među velikim brojem drugih protivnika Zwentendorfa.

Među njima je bilo i mnogo desničarskih skupina među kojima smo se osjećali vrlo nelagodno. Mnogi od njih su nam otvoreno dali do znanja što misle o nama "ljevičarima".

Skandiranje i transparenti poput "Staribacher, Ehrbacher-Krebsmacher ("inženjer raka", za tadašnjeg ministra trgovine i glavnog izvršnog direktora VERBUND-a) sadržavali su omalovažavanje i optužbe za korumpiranost i mnogima su bile važnije od objašnjenja i argumenata povezanih s problemom.

A niti s druge strane nije bilo drugačije. Nas protivnike nuklearne energije iz radničkog pokreta kritizirali su naši vlastiti dužnosnici zbog zajedničkog cilja s nekim drugim.

Paul Blau oponoval, že stejné věci dělají oni „s Krejci a Plejci“ (pan Krejci byl v té době generálním tajemníkem Sdružení průmyslníků).

Navzdory této zdařilé parafrázi denunciačně užívaného rčení jsem se už tehdy nevyhnul své vnitřní úctě Herbertu Krejci, protože jako jeden z mála na druhé straně zastupoval svůj názor otevřeně a upřímně a byl také ochoten vést dialog.

S ohledem na tehdejší vyhrocenou atmosféru rozhodně nelze Krejci vyčítat použití některých drastických (nikoli však dehonestujících) formulací; vždyť z „tábora“ odpůrců také některé výrazy nebyly zrovna košer.

To, že se nakonec hlasovalo proti Zwentendorfu, je jen okrajová zásluha nás odpůrců, v lepším případě jsme to byli my, kdo byl jazýčkem vah.

Pokud by ÖVP zachovala svůj dřívější postoj k Zwentendorfu, prohráli bychom při hlasování na celé čáře.

Skutečným (i když jen krátkodobým) vítězem se stala ÖVP. Své rozhodnutí z roku 1969 o Zwentendorfu popírala a toužila po pomstě SPÖ a jmenovitě jejímu předsedovi Brunu Kreiskymu.

Volební reformou prosazenou v roce 1970 (s podporou FPÖ) (s níž byla odstraněna větší váha hlasů vládnoucí ÖVP v západních spolkových zemích) a následná volební vítězství zbavovala ÖVP vládní moci už téměř jedno desetiletí.

Paul Blau je uzvratio da rade iste stvari "s Krejci i Plejci" (g. Krejci je tada bio glavni tajnik Udruge industrijalaca).

Usprkos ovom uspješnom korištenju parafraze denuncijacijske izreke, ni tada nisam izgubio unutarnje poštovanje prema Herbertu Krejci, jer je on bio jedan od rijetkih zastupnika "druge strane" koji je svoje mišljenje zastupao otvoreno i pošteno, i bio spreman voditi dijalog.

S obzirom na tadašnju uzavrelu atmosferu, Krejci se ne mogu spočitavati niti drastične, niti klevetničke formulacije. Uostalom, niti izjave iz protivničkog tabora nisu bile "limunada".

U glasovanju protiv Zwentendorfa, mi, protivnici smo bili marginalci, ali smo isto tako bili ti koji su donijeli prevagu.

Da je ÖVP zadržao svoje prethodno stajalište o Zwentendorfu, izgubili bismo glasovanje u cijelosti.

Pravi, iako kratkoročni, pobjednik je bio ÖVP, koji je svoju odluku o Zwentendorfu iz 1969. zanijekao i čeznuo za osvetom SPÖ-u, a posebno njegovom predsjedniku Brunu Kreiskome.

Izborna reforma provedena 1970. uz potporu FPÖ-a kojom je uklonjena većina glasova vladajućeg ÖVP-a u zapadnim pokrajinama i kasniji izborni ishodi lišili su ÖVP vladine moći gotovo cijelo desetljeće.

Vzhledem k tomu se ukázala možnost lidového rozhodnutí o Zwentendorfu jako rafinované maření: o půl roku později mohla SPÖ rozšířit svou absolutní parlamentní většinu ve volbách do Národní rady.

Brzy po hlasování ve Zwentendorfu (ale ještě před volbami do Národní rady v roce 1979) proběhla v Institutu Dr. Karla Rennera akce, na jejíž téma se už přesně nepamatuji.

Náš zasloužilý a vysoce ceněný stranický kolega Manfred Ackermann v diskusi řekl, že jsme uškodili SPÖ tím, že jsme hlasovali proti Zwentendorfu.

Tato výčitka mě zbolela, a tak jsem v jednom vystoupení připomněl, že SPÖ svého času vyčetla i Friedrichu Adlerovi, že jí uškodil.

Friedrich Adler, syn zakladatele strany Victora Adlera, zastřelil 21. října 1916 premiéra Karla Stürgkha na protest proti tomu, že Rakousko-Uhersko vstoupilo do První světové války za zády parlamentu, že od té doby platí výjimečný stav a že na bojištích umírá stále více rakouských vojáků, aniž by tomu národní shromáždění mohlo zabránit.

Jakkoliv nelze tuto vraždu ospravedlnit, přece tento čin ve střednědobém horizontu zburcoval mírové povědomí pracujícího lidu a podstatně přispěl k zachování jednoty sociální demokracie.

Friedrich Adler byl později ctěn generací Manfreda Ackermanna jako jedna ze zářných osobností dělnického hnutí.

I když jeho čin a naše odmítnutí Zwentendorfu nelze zmínit „jedním

Vežano na to, odluka naroda o Zwentendorfu pokazala se kao prepreka jer je pola godine kasnije SPÖ mogao proširiti svoju apsolutnu parlamentarnu većinu na izborima za Nacionalno vijeće.

Ubrzo nakon glasovanja u Zwentendorfu (ali prije izbora za Narodno vijeće 1979.), Institut Dr. Karela Rennera se odigrala akcija čijeg se naziva više ne sjećam točno.

Tamo je naš zaslužni i visoko cijenjeni stranački kolega Manfred Ackermann u raspravi rekao da smo naštetili SPÖ-u glasovanjem protiv Zwentendorfa.

Taj me prijekor povrijedio, pa sam u jednom govoru podsjetio da je SPÖ svojedobno zamjerila i Friedrichu Adleru da joj je nanio štetu.

Friedrich Adler, sin osnivača stranke Victora Adlera, ustrijelio je premijera Karla Stürgkha 21. listopada 1916. To je učinio iz protesta što je Austro-Ugarska ušla u Prvi svjetski rat iza leđa parlamenta; što je od tada na snazi izvanredno stanje; što je sve više austrijskih vojnika ginulo na bojnim poljima, a Narodna skupština tu nije mogla ništa.

Iako se ovo ubojstvo ne može opravdati, ovaj čin je, dugoročno gledano, pobudio svijest radnog naroda i bitno pridonio očuvanju jedinstva socijaldemokracije.

Generacija Manfreda Ackermanna kasnije je odala počast Friedrichu Adleru kao jednoj od sjajnih figura radničkog pokreta.

Iako se Adlerov čin i naše odbijanje Zwentendorfa ne mogu uspoređivati, iz

dechem“ a ve srovnání s Friedrichem Adlerem nejsme v žádném případě významní, přece je na jeho příkladě patrné, že výčitka z poškozování strany je nanejvýš problematická.

Dopis Paulu Blauovi

Po referendu panovaly u většiny odpůrců Zwentendorfu jásosť a radost, a i já jsem cítil určité zadostiučinění, že válcování propagandistické jaderné lobby nepřinesl očekávaný úspěch.

Přesto jsem byl naplněn jistým neklidem ohledně mé politické domoviny SPÖ.

Kromě funkce redaktora podnikových novin frakce socialistických odborářů podniku, ve kterém jsem působil (kde jsem mohl autenticky zažít popsáné averze vůči odpůrcům Zwentendorfu), jsem v SPÖ neměl žádné funkce.

Nešlo mi ani o úvahy o kariéře a také ne o vztah k vedení strany, nýbrž o obnovení dialogu uvnitř strany mezi důvěřivými členskými masami a kritickou menšinou.

Proto jsem v dopise Paulu Blauovi ze 7. listopadu 1978 mimo jiné napsal:

„Drahý soudruhu Blaue, bitva skončila, referendum bylo vyhráno. Ty a Freda, vy spolu s mnoha dalšími, kteří s vámi v posledních několika týdnech velmi úzce spolupracovali, jste odvedli naprosto neuvěřitelnou práci s nebývalým nasazením a obdivuhodnou vytrvalostí.

Adlerova primjera je vidljivo da su ovakve zamjerke o nanošenju štete stranci prilično problematične.

Pismo Paulu Blauu

Nakon referendumu zavladalo je likovanje i veselje većine protivnika Zwentendorfa, a i ja sam osjetio određeno zadovoljstvo što propagandna kampanja nuklearnog lobija nije donijela očekivani uspjeh.

Ipak, bio sam ispunjen određenom nelagodom zbog svog političkog doma, SPÖ-a.

Osim mjesta urednika novina sindikata socijalističkih poduzeća u kojem sam radio, nisam imao nikakvih funkcija drugih u SPÖ-u. Tamo sam iz prve ruke mogao iskusiti averzije prema protivnicima Zwentendorfa.

Nisam se bavio planovima za karijeru, a niti odnosima s rukovodstvom stranke, već obnavljanjem unutarstranačkog dijaloga između člana “od povjerenja” i “kritičke manjine”.

Stoga sam u pismu Paulu Blauu 7. studenoga 1978. između ostalog napisao:

“Dragi družo Blaue, bitka je gotova, referendum je dobiven. Ti i Freda ste zajedno s vašim bliskim suradnicima tijekom proteklih nekoliko tjedana obavili apsolutno nevjerovatan posao s neviđenom predanošću i divljenja vrijednom upornošću.

Už jsem ti také po telefonu řekl, jak moc tě za to obdivuji, že jsi vždy znova našel sílu vypořádat se s velmi povrchními, částečně ale také s velmi fundovanými argumenty ze strany příznivců.

To také zahrnovalo spoustu emocionálního úsilí a to byl právě tvůj, vás všech, velký výkon. Za to si zasloužíte poděkování všichni, kteří ze speciálnějším důvodů než většina ostatních odpůrců jádra byli nejen proti zprovoznění Zwentendorfu.

Přece jen jsme vyhráli, a tak jsme také mohli trochu aktivněji podat ruku našim poraženým soupeřům a smířlivějšími prohlášeními jsme mohli připravit vytvoření klimatu, ve kterém bychom mohli opět najít trochu více vnitrostranické pospolitosti.

Ve společnosti většiny ostatních odpůrců jaderné energetiky se necítím vůbec dobře – ty, Freda, Peter Kreisky a další jistě také ne.

Neměli bychom se nyní přece jen zamyslet nad tím, co bychom mohli udělat, abychom méně emocionálně s většinou ve straně projednali chyby, kterých se obě strany dopustily a které možná byly nevyhnutelné?“

Odpověď Paula Blaua

Také jsem si asi úplně neuvědomoval, že Paul Blau a Freda jako hlavní aktivisté SPÖ proti Zwentendorfu byli vystaveni docela jiným nevráživostem z jejich vlastních řad než já jako bezvýznamná okrajová postava.

Nakonec byl nejen dlouholetým souputníkem Bruna Kreiskyho od doby hnutí mladých socialistů, ale působil i přímo v aparátu ÖGB.

Već sam vam telefonom rekao koliko vam se divim što uvijek nađete snage nositi se s vrlo površnim, ali dijelom i utemeljenim argumentima pristaša Zwentendorfa.

Za to je potrebno mnogo emocionalnog napora. Zwentendorf je bila sjajna izvedba svih vas. Svi vi koji ste, iz još posebnijih razloga nego većina drugih nuklearnih protivnika, djelovali protiv toga da se Zwentendorf pusti u rad, zaslužujete veliku zahvalu.

Uostalom, sada kada smo pobijedili mogli smo aktivnije pružiti ruku našim poraženim suparnicima i pomirljivijim izjavama potaknuti stvaranje klime u kojoj bismo opet mogli pronaći malo više unutarstranačkog zajedništva.

Ne osjećam se nimalo ugodno u društvu većine drugih nuklearnih protivnika, a sigurno ni ti, Freda, Peter Kreisky, a ni ostali isto tako.

Možemo li promisliti o tome što možemo učiniti da s većinom u stranci razgovaramo manje emotivno o pogreškama koje su činile obje strane, a koje su možda bile neizbježne?“

Odgovor Paula Blaua

Vjerojatno također nisam u potpunosti shvatio da su Paul Blau i Freda, kao glavni aktivisti SPÖ-a protiv Zwentendorfa, bili podvrgnuti sasvim drugačijem neprijateljstvu iz vlastitih redova nego ja kao jedna periferna figura.

Na koncu, on nije bio samo dugogodišnji suradnik Brune Kreiskog iz vremena mladosocijalističkog pokreta, nego je i izravno radio u aparatu ÖGB-a.

Odpověděl mi dopisem z 5. prosince 1978, ve kterém také ještě zpětně rekapituloval atmosféru, mimo jiné: „Píšeš, že se ... stavíme proti naší straně. Už tento názor nesdílím. Mám pocit, že spolustraníci, kteří se postavili proti jaderné energetice, jsou přinejmenším stejně straničtí jako ti, kteří vehementně prosazovali jadernou energetiku ve spojení se Svazem průmyslníků Spolkové hospodářské komory, velkými západními koncerny a v neposlední řadě s Komunistickou stranou.

Navrhl jsi ..., aby byl vůči vedoucím představitelům strany přijat „smířlivý“ přístup a nebylo podniknuto už žádné veřejné vystoupení před referendem.

Nikdy jsme nezastávali nesmiřitelný přístup, ale naopak jsme byli odporně uráženi a pomlouváni. Měli bychom se za to omluvit?

Propaganda za Zwentendorf běžela na plné obrátky ve všech stranických a odborových tiskovinách – s primitivními argumenty a nejošklivějšími podezřeními a výhrůžkami – až do dne referenda.

Pro značný počet soudruhů a odborářů by pasivní setrvání v klidu znamenalo, že buď bychom kapitulovali pod tlakem (tedy měli strach), nebo že bychom se ocitli v pozici kompliců Kaddáfího, ropných koncernů nebo také komunistů ...

Nyní píšeš, že chyby udělaly obě strany a že by tyto chyby měly být projednány se stranou. Jak známo, k diskusi jsou vždy potřeba dva.

5. prosinca 1978. mi je odgovorio u pismu u kojem je također, između ostalog, rekapitulirao atmosferu: „Píšeš da... mi smo protiv naše partije. Više ne dijelim ovo mišljenje. Osjećam da su članovi stranke koji su se protivili nuklearnoj energiji barem jednako pristrani kao i oni koji su žestoko promovirali nuklearnu energiju u savezu sa Sindikatom industrijalaca Savezne gospodarske komore i velikim zapadnim korporacijama, te na kraju, ali ne manje važno, s Komunističkom partijom.

Predložio si ... da se prema stranačkim čelnicima zauzme "pomirljiv" pristup i da se prije referenduma više ne istupa u javnosti.

Nikada nismo zauzimali nepopustljiv stav, ali smo bili grubo vrijeđani i klevetani. Trebamo li se za to ispričavati?

Propaganda za Zwentendorf tekla je punom parom u cijelom stranačkom i sindikalnom tisku - s primitivnim argumentima, sumnjama i najružnijim prijetnjama - sve do dana referenduma.

Za značajan broj drugova i sindikalista, pasivna smirenost značila bi strah, ili kapitulaciju pod pritiskom ili pak suučesništvo s Gadafijem, naftnim korporacijama i komunistima...

Sada píšeš da su greške bile obostrane i da o tim greškama treba razgovarati sa strankom. Kao što znaš, za raspravu je uvijek potrebno dvoje.

Mimo jiné jsem se už týden po hlasování pokusil domluvit schůzku se soudruhem Czettelem v jeho funkci předsedy Institutu pro sociální politiku, protože akce v institutu byly zrušeny s poukazem na to, že se „odbory“ nechtějí účastnit akcí, kterým předsedám já...

Nemám však v úmyslu nadbíhat soudruhům, kteří proti mně vedli a vedou pomlouvačné kampaně, a zoufale je prosit o objasňující rozhovor... První krok by měli udělat oni.

Možná je to proto, že jako jeden ze znovuzakladatelů SPÖ po Druhé světové válce a jako soudruh, který se prakticky celý svůj vědomý život snažil pracovat v zájmu dělnického hnutí, docela dobře vydržím to, když se někteří na mne zlobí kvůli jinému vysvětlení účinku jaderné energie...

Na závěr ještě jedna věc, kterou možná tak nepociťuješ: Během desetiletí plné integrace rakouského dělnického hnutí do stávajícího systému se podstatně změnil jak charakter jeho instituce, tak i typ lidí, kteří v něm dominují – což je pro každého, kdo byl vyškolen v sociální psychologii a politice téměř nevyhnutelné.

Tato skutečnost vede k tomu, že strana a odbory bezradně čelí novým problémům, které se objevují nyní, na konci jedné éry, a že drtivá většina jejich nejvyšších představitelů věří, že vše může pokračovat podle starých receptů.

Tato jejich bezradnost je také nutí reagovat ustrašeně, když jsou konfrontováni s tvrdou realitou a žádá se od nich korekce kurzu.

Dakle, već tjedan dana nakon glasovanja sam kao predsjednik Instituta za socijalnu politiku pokušao dogovoriti sastanak s drugom Czettelom, jer su događanja u Institutu otkazana ističući da "sindikati" ne žele sudjelovati u događajima kojima sam ja predsjedavao...

Međutim, nemam namjeru trčati za drugovima koji su protiv mene vodili i još uvijek vode klevetničke kampanje i očajnički ih moliti za razgovor... Oni bi trebali napraviti prvi korak.

Prilično dobro podnosim kada se ljudi ljute na mene zato što drugačije vidimo učinke nuklearne energije... Možda je to zato što, sam se kao jedan od reosnivača SPÖ-a nakon Drugog svjetskog rata i kao suborac praktički cijeli svoj svjesni život trudio raditi u interesu radničkog pokreta.

I za kraj, još jedna stvar koja možda ne izaziva toliko osjećaja. Tijekom desetljeća u kojima je radnički pokret bio potpuno integriran u austrijski sustav, bitno su se promijenili, i karakter ove institucije i vrsta ljudi koji njome dominiraju. Oni koji išta znaju o socijalnoj psihologiji i politici znaju da je takvo što gotovo neizbježno.

Iz toga razloga su, sada, na kraju jedne ere, i stranka i sindikati bespomoćni pred novim problemima sadašnjice. A velika većina njihovih šefova vjeruje da se sve može rješavati starim receptima.

I kada se od njih traži neki novi smjer, suočavaju se sa surovom stvarnošću i njihova bespomoćnost dolazi do izražaja.

Proto se také otvírá propast mezi nimi a těmi z nás, kteří tuto tvrdou realitu poznáváme díky svým zkušenostem a své práci, a možná i proto, že je nezahluje každodenní politická žabomyší válka.

Zato se setkávají s lidmi z jiných vrstev a kruhů – jmenují vědce i levicové katolíky, sedláky spojené s přírodou atd. – s těmi, kteří novou situaci uznávají a jsou připraveni podpořit potřebnou korekci kurzu. Především však jmenují mládež a ženy.

Analýza v souvislosti s referendem ukázala, že tento nový duchovní proud, který k nám přichází ze Západu, dnes zasáhl zhruba třetinu rakouské populace. To není vůbec tak málo a nemáme důvod se cítit izolováni.

Naše korespondence by samozřejmě měla pokračovat v osobním rozhovoru.”

Socialistické stanovisko

K dopisu Paula Blaua z 5. prosince 1978 byl také, jak je zmíněno, přiložen text stanoviska „Výboru socialistů proti atomové energii“, který nemá být v rámci tohoto pokusu o vzpomínku zapomenut.

Zejména proto, že ukazuje, že i po úspěšném hlasování jsme dali jasně najevo, že naše „Ne ke Zwentendorfu“ nebylo nepřátelským postojem k socialistické politice, nýbrž se týkalo pouze části politiky SPÖ.

„Výbor Socialistů proti jaderné energii“ zaujímá k referendu stanovisko:

I tako otvara jaz između njih i nas koji tu surovu stvarnost poznajemo kroz svoja iskustva i svoj rad. Možda i zato jer na naše živote utječu njihova nevažna dnevno-politička prepucavanja, ali ne i na njihove živote.

Zato traže ljude iz drugih društvenih slojeva. Znanstvenike, ljevičare katolike i poljoprivrednike vezane uz prirodu, vide kao one koji prepoznaju novonastalu situaciju i spremni su usmjeriti politiku u novome smjeru. Prije svega, su to mladež i žene.

Analiza u svezi s referendumom pokazala je da je ta nova duhovna struja, koja nam dolazi sa Zapada, danas zahvatila oko trećine austrijskog stanovništva. To uopće nije tako malo i nemamo razloga osjećati se izolirano.

Naša bi se korepondencija, naravno, trebala nastaviti osobnim razgovorom.”

Socijalističko stajalište

Uz pismo Paula Blaua od 5. prosinca 1978. priložen je i tekst o stavu "Komiteta socijalista protiv atomske energije", koji u ovom pokušaju prisjećanja treba spomenuti.

Pogotovo zato što smo i nakon uspješnog glasanja jasno dali do znanja da naše "Ne Zwentendorfu" nije neprijateljski stav prema socijalističkoj politici, već se odnosi samo na dio politike SPÖ-a.

"Odbor socijalista protivnika nuklearne energije" zauzima stav o referendumu:

„Výbor Socialistů proti atomové energii“ vidí své názory potvrzené výsledkem referenda.

Je však přesvědčen, že tento výsledek sice představuje hlas proti energetické politice, nikoliv však hlas proti celkové politice Kreiskyho vlády, která se vyznačuje velkým úspěchem.

V každém případě to platí pro všechny socialisty, kteří řekli NE ke Zwentendorfu.

Nevyřešené problémy využívání jaderné energie přiměly Rakušany ponechat si otevřené všechny možnosti energetické politiky, které by byly uvedením Zwentendorfu do provozu zablokovány.

Výbor nyní vidí úkol SPÖ v prokázání, že je schopna vyvinout a prosadit alternativní energetickou politiku a je schopna zajistit plnou zaměstnanost.

Výbor se bude snažit ze všech sil spolupodílet se na řešení tohoto úkolu.

V jeho očích může pouze socialistická vláda zaručit, že smysluplné využívání energie nepůjde na úkor sociálně slabých a že se kvalita života Rakušanů bude v budoucnu nadále zlepšovat.“

Mezitím uplynulo téměř 30 let. Debata o jaderné elektrárně Zwentendorf byla pro mnohé významným procesem učení. Co se týče jejích vlivů na energetickou politiku si s ohledem na svou neinformovanost netroufám hodnotit. Je dost kompetentních, jejichž úsudky budou snad také zastoupeny v této knize.

"Odbor socijalista protivnika atomske energije" rezultat referendumu vidi kao potvrdu svojih stavova.

I uvjeren je da ovaj rezultat predstavlja glas protiv energetske politike, ali ne i glas protiv ukupne politike Kreiskyjeve vlade, koja postiže velike uspjehe.

U svakom slučaju, ovo se odnosi na sve socijaliste koji su rekli NE Zwentendorfu.

Neriješeni problemi oko korištenja nuklearne energije natjerali su Austrijance da ostavljaju otvorenima sve opcije energetske politike, koje bi u slučaju puštanja Zwentendorfa u pogon bile blokirane.

Odbor smatra da SPÖ-a ima zadatak dokazati da je u stanju razviti i provoditi politiku alternativne energije i osigurati punu zaposlenost.

Povjerenstvo će dati sve od sebe da doprinese ispunjenju ovog zadatka.

Isto tako povjerenstvo smatra da samo socijalistička vlada može jamčiti da smisljeno korištenje energije neće ići na štetu socijalno slabijih i da će se kvaliteta života Austrijanaca i u budućnosti poboljšavati."

Prošlo je gotovo 30 godina. Rasprava o nuklearnoj elektrani Zwentendorf za mnoge je bila značajan proces učenja. Kakav je bio njihov utjecaj na energetska politiku, ne usudujem se ocjenjivati jer nisam dovoljno informiran. Ima onih dovoljno kompetentnih čije će prosudbe, nadam se, biti zastupljene u ovoj knjizi.

Co se týče společenského hlediska byl vstup velkých organizací dělnického hnutí, jmenovitě SPÖ a frakce socialistických odborářů, jakýmsi zlomem pro jadernou elektrárnu Zwentendorf.

Stále oddána svému historickému poslání dosáhnout společnosti „dobrého života pro všechny“ (beztrždní společnosti) se obrátila však zřetelněji než dříve k technokratickému řešení tohoto úkolu (mírová, levná, bezpečná a čistá forma energie pro všechny).

Technokratická náchylnost sociálních hnutí není nic zásadně nového, existovala v zárodku již v buržoazním osvícenství a zaznívá (jako buržoazní dědictví) i v raných socialistických spisech, dokonce i v dílech vědeckého socialismu.

Nejde o protimluv, protože politická vůle (jako výsledek zájmově řízené analýzy společenských podmínek) také vyžaduje odpovídající dovednosti („techné“), aby mohla být úspěšně realizována.

Problematickým se to celé stává, když se v dělnickém hnutí schopnost konat stává samoučelnou a odnaučí se své schopnosti analyzovat a vytratí se „lidský a globální horizont“ socialismu.

Proto se zpětně ukazuje, že Zwentendorf je symbolem janusovské tváře: na jedné straně znak života plebiscitní demokracie, kterou se pestrý svazek hnutí mohl stát jazyčkem politických misek vah, na druhé straně předznamenává cestu SPÖ nastolenou v roce 1986 do osudového objetí s neoliberalismem ničícím demokracii.

S društvenog gledišta, ulazak velikih organizacija radničkog pokreta SPÖ-a i frakcije Socijalističkog sindikata, bio je svojevrsna prekretnica za nuklearnu elektranu Zwentendorf.

Još uvijek predana svojoj povijesnoj misiji postizanja besklasnog društva, tj. "dobrog života za sve", SPO jasnije nego ikad kreće ka tehnokratskom rješenju svog zadatka - miran, jeftin, siguran i čist oblik energije za sve.

Sklonost društvenih pokreta prema tehnokratskim rješenjima nije ništa novo. Postojala je već u buržoaskom prosvjetiteljstvu i kao buržoasko nasljeđe odjekuje u ranim socijalističkim spisima, čak i u djelima znanstvenog socijalizma.

Ali da bi se politička volja, koja ovisi o interesima društva, uspješno provela, neophodne su i određene (tehničke) vještine.

Cijela stvar postaje problematična kada djelovanje u radničkom pokretu postane samosvršishodno. Zaboravlja se na samoanalizu i nestaje "ljudski i globalni horizont" socijalizma.

Kako vrijeme prolazi Zwentendorf postaje simbol janusovskih lica. S jedne strane, znakovi života plebiscitarne demokracije, čiji bi šarolik spoj pokreta mogao prevagnuti političku vagu. S druge strane, nagovještaj kobnog zagrljaja SPO-a s neoliberalizmom koji uništava demokraciju.

Jak ukazují volby do Národní rady dne 1. října 2006 a následná koaliční smlouva, zatím se od toho nedokázala přesvědčivě osvobodit.

O autorovi: Peter Ulrich Lehner

Narozen 1941. Průkopnický badatel konceptu obecně prospěšného hospodářství, nyní v důchodu. Spolupůsobil ve dvou mezinárodních vědeckých komisích pro družstevnictví a spolky. Publikace v médiích dělnického hnutí a obecně prospěšného hospodářství. Bez nároku na odměnu redigoval 18 let odborové podnikové noviny.

Zakládající člen a čestný výkonný redaktor časopisu „mitbestimmung. zeitschrift für demokratisierung der arbeitswelt“ („spoluurčení. časopis pro demokratizaci světa práce“), vycházejícího od roku 1972.

Spolubojovník „iniciativy pro socialistickou politiku spö“ (isp). Člen představenstva a vedoucí semináře „Institutu pro vědu a umění“.

**Překlad:
Hana Jílková**

**Úprava:
Helga Grimmová, Bernhard Riepl**

Kako pokazuje izbori za Nacionalno vijeće 1. listopada 2006. i kasniji koalicijski sporazum, SPO se još nije uspjela osloboditi tog neoliberalnog zagrljaja.

O autoru: Peter Ulrich Lehner

Rođen 1941. Među prvima istražuje koncept ekonomije opće koristi, sada u mirovini. Radio u dvije međunarodne znanstvene komisije za zadruge i udruge. Objavljuje u medijima radničkog pokreta i opće korisnog gospodarstva. Bez prava na naknadu 18 je godina uređivao glasilo sindikalnog poduzeća.

Jedan od utemeljitelja i počasni izvršni urednik časopisa " Suodlučivanje - časopis za demokratizaciju svijeta rada " ("Mitbestimmung - zeitschrift für demokratisierung der arbeitswelt "), koji izlazi od 1972. godine.

Suborac "Inicijative za socijalističku politiku spö" (isp). Član uprave i voditelj seminara "Institut za znanost i umjetnost".

**Prijevod:
Hana Jílková**

**Uredili:
Helga Grimm, Bernhard Riepl**